

De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2021

Gerben Jukema¹, Pascal Ramaekers² en Petra Berkhout¹ (red.)

G.D. Jukema, P. Ramaekers en P. Berkhout (Red.), 2021. *De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2021*. Wageningen/Heerlen/Den Haag, Wageningen Economic Research en Centraal Bureau voor de Statistiek, Rapport 2021-001. 126 blz.; 45 fig.; 38 tab.; 117 ref.

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research¹ en het Centraal Bureau voor de Statistiek² met subsidie van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in het kader van het Beleidsondersteunend/ onderzoeksthema 'Grüne Woche' (BO-43-014.01-032).

Dit rapport beschrijft de ontwikkeling van de Nederlandse handel in landbouwproducten in 2020. Wageningen Economic Research en CBS maken in deze gezamenlijke uitgave de eerste ramingen van de landbouwhandelscijfers voor 2020 bekend en voorzien deze van duiding. Het gaat zowel om de landbouwgoederen als de landbouwgerelateerde goederen. Daarnaast gaat het rapport in op hoeveel Nederland verdient aan de landbouwhandel. Er zijn drie katernen die dieper ingaan op speciale onderwerpen. Voor deze editie zijn dat de gevolgen van Brexit voor de Nederlandse landbouwhandel, een analyse van de agrologistiek en de regionale functie van Nederland in de EU.

In this joint publication, Wageningen Economic Research and CBS present and explain the first estimates of agricultural trade figures for 2020. These concern both agricultural goods and agriculture-related goods. In addition, the report discusses how much the Netherlands earns from agricultural trade. Three topics are discussed in more detail. For this edition these are the consequences of Brexit for Dutch agricultural trade, an analysis of agricultural logistics and the regional function of the Netherlands in the EU.

Dit rapport is gratis te downloaden op <https://doi.org/10.18174/538688> of op www.wur.nl/economic-research (onder Wageningen Economic Research publicaties).

© 2021 Wageningen Economic Research

Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E communications.ssg@wur.nl, www.wur.nl/economic-research. Wageningen Economic Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

Dit werk valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel 4.0 Internationaal-licentie.

© Wageningen Economic Research, onderdeel van Stichting Wageningen Research, 2021

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Wageningen Economic Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen Economic Research is ISO 9001:2015 gecertificeerd.

Wageningen Economic Research Rapport 2021-001 | Projectcode 2282500352

Foto's: Shutterstock

De rol van Nederland in de EU-intrahandel

Dit hoofdstuk gaat in op het belang van de Europese Unie (EU)¹ voor de handel in goederen voor Nederland. Allereerst komt kort de ontstaansgeschiedenis van de EU aan bod. Vervolgens worden enkele kenmerken van diverse landen in de EU gegeven om de economische grootte en afzetmarkt te duiden. Daarna komt de handel van Nederland met de buurlanden aan de orde, ook in vergelijking met andere landen in de EU, en het belang van de EU voor Nederland. Ten slotte gaat dit hoofdstuk in op enkele redenen die verklaren waarom landen onderling met elkaar handel drijven. Ter illustratie zijn vier specifieke producten beschreven waarvoor Nederland een rol van betekenis speelt in de internationale, maar vooral ook regionale handel. Deze producten zijn varkensvlees (paragraaf 9.4), vis (paragraaf 9.5), groente en fruit (paragraaf 9.6) en granen (paragraaf 9.7).

9.6 Groente en fruit: Nederland brengt eigen en internationaal aanbod samen

9.6.1 Puzzel van binnenlandse productie en buitenlands aanbod

Nederland is een internationale marktplaats voor de handel in groente en fruit. Europese consumenten vragen naar een jaarrond beschikbaar assortiment groente en (exotisch) fruit. Hierdoor zijn dit twee van de grootste handelsgoederen in de totale landgoederenhandel (zie paragraaf 5.4 en 5.5). De Nederlandse productie wordt daarbij gecombineerd met aanbod uit landen van binnen, maar vooral voor fruit ook van buiten de EU. Nederland is daarmee de toegangspoort tot Europa. Het wederuitvoer percentage van Nederland van fruit van 79% geeft dit duidelijk weer.

¹ Met EU wordt hier EU-28 bedoeld tenzij anders vermeld.

² <https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2286&indicatorID=2911>

³ <https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2286&indicatorID=2014&sectorID=2246> en

In Nederland is het areaal groente en fruit de afgelopen jaren relatief stabiel gebleven² en de gemiddelde productie oppervlakte per bedrijf aanzienlijk toegenomen doordat het aantal bedrijven is gereduceerd. Dit is met name het geval in de groente sector, zowel bij de kas- als vollegrondsgroenten.³ Echter, het geproduceerde assortiment bij fruit in Nederland is beperkt en wordt daarom aangevuld met buitenlandse producten. Negentig procent van de Nederlandse export van vers fruit (in 2019: 3,95 van de 4,5 miljard kg) werd niet in Nederland geproduceerd (Boon, 2020). Bij groente is dit ook het geval, maar de lagere beschikbaarheid is vaker een seizoenskwestie. Bij fruit is het vooral een gevolg van de klimatologische omstandigheden in Nederland. Bij groente, waarvan een groot deel uit glasgroenten zoals tomaten, paprika en komkommer bestaat, is wederuitvoer dan ook een stuk geringer (18%). Om jaarrond te kunnen leveren, maar ook om een uitgebreid assortiment aan te kunnen bieden, is de regiefunctie van groot belang.

9.6.2 Nederland als draaischijf en het perspectief van de transactiekosten

De sleutelpositie van het Nederlandse handelscluster kan verklaard worden door een aantal factoren. In deze paragraaf worden de belangrijkste geduid.

Taal en marktkennis

Medewerkers van Nederlandse handelsbedrijven spreken vaak de taal van hun buitenlandse klanten of spreken zeer goed Engels.⁴ Het gemak waarmee gecommuniceerd kan worden, wordt in de literatuur gekoppeld aan positieve bilaterale handelsrelaties (Fidrmuc and Fidrmuc, 2016; Melitz and Toubal,

<https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2286&indicatorID=2014&sectorID=2239>

⁴ Volgens taal instelling Education First, stond Nederland op positie 1 in wereldwijd op basis van de English Proficiency Index (EPI).

2014). Verder zijn veel bedrijven uit het Nederlandse handelscluster goed op de hoogte van de productieomstandigheden in het buitenland en hebben ze uitstekende relaties met bedrijven in de herkomstlanden. Daardoor weten ze ook waar ze wat in welke perioden kunnen betrekken. Deze relaties met leveranciers gaan soms zo ver dat er zelfs voorgefinancierd wordt voor specifieke oogsten (met name in Midden-Amerika), wat tot grote risico's leidt voor de Nederlandse handelsbedrijven als een oogst aldaar mislukt.

Gunstige ligging

Nederland heeft een zeer gunstige geografische ligging. Binnen een straal van 500 km van Amsterdam en Rotterdam liggen belangrijke steden als Brussel, Londen en Parijs, en het dichtbevolkte Duitse Ruhrgebied. Bovendien beschikt Nederland over een goede infrastructuur van wegen, havens, rivieren, trein- en vliegverbindingen waarmee het land in goede verbinding staat met diverse andere Europese landen (Jukema et al., 2020). Hierdoor bestaat de Nederlandse export deels ook uit de overslag van landbouwproducten in de Nederlandse havens. Met name de havens van Rotterdam, Amsterdam en Vlissingen spelen daarin een belangrijke rol.

Nederlandse handelaren voegen waarden toe

De handelaren zijn de spil van het Nederlandse handelscluster, dat verder onder andere uit importeurs, exporteurs en gespecialiseerde dienstverleners zoals verpakkers en transporteurs bestaat. Ook hebben de Nederlandse handelshuizen geïnvesteerd in voldoende rijpfaciliteiten die nodig zijn om producten zoals avocado of bananen af te rijpen voordat het verkocht kan worden.

Om het internationale aanbod optimaal te integreren in het Nederlandse aanbod hebben Nederlandse handelshuizen een wereldwijd handelsnetwerk in onder meer Afrika en Latijns-Amerika opgezet. Zo kan een handelaar in groente en fruit graag een totaalpakket aanbieden aan zijn afnemers en niet enkel de in Nederland geteelde producten. Soms is dat ook een vereiste van een klant van de handelaar en biedt het leveren van een totaalpakket zo een concurrentievoordeel op. Elk importproduct kent z'n eigen seizoenen waarin de landen hun producten leveren:

- De import van citrus van buiten de EU komt in Nederland vooral uit Zuid-Afrika. De import uit Zuid-Afrika komt in juli op gang, juist op het moment dat het Egyptische oogstseizoen afloopt.

- Het importseizoen van druiven van buiten de EU is van december tot en met mei. Druiven komen dan vooral uit Zuid-Afrika, India, Peru en Chili.
- Het importseizoen van appels van buiten de EU loopt van mei tot en met juli.
- Producten die jaarrond in Nederland ingevoerd worden zijn: avocado's, mango's en ananassen. Hierbij volgen de verschillende overzeese leveranciers elkaar min of meer op. Zo levert Peru avocado's in de periode mei-augustus, Chili is met avocado's vooral van oktober tot en met januari in Nederland op de markt, Zuid-Afrika van april tot en met september en Mexico van september tot het einde van het jaar.
- De meeste mango's komen uit Brazilië, vooral in de periode september-december. Daarna (december-april) komen ze vooral uit Peru en in de periode mei-augustus komen de mango's uit landen zoals Ivoorkust, de Dominicaanse Republiek, Senegal, en Puerto Rico.
- Ananas komt jaarrond uit Costa Rica.

Hoewel in mindere mate, worden er ook groentes geïmporteerd. Zo voert Nederland grote hoeveelheden tomaten in de wintermaanden in; de Nederlandse productie is dan beperkter. Deze tomaten komen voornamelijk uit Spanje en worden zowel in Nederland afgezet als geëxporteerd naar buurlanden.

Lage transactiekosten

Transactiekosten zijn de kosten die nodig zijn om de activiteiten van de opeenvolgende schakels in een keten op elkaar af te stemmen. Afstemming betreft het maken van afspraken tussen bedrijven over inkoop en verkoop. Transactiekosten bestaan dus uit de kosten die bedrijven maken om de juiste partner te vinden, een overeenkomst te sluiten en de naleving van de overeenkomst te controleren en af te dwingen (Den Butter, 2009). Nederland heeft een voordeel in het laag houden van de transactiekosten: lagere transactiekosten betekenen dat specialisatie kan plaatsvinden (WRR, 2003) waardoor de economische bedrijvigheid is verschoven van zelf produceren naar de regievoering over handel (den Butter, 2006). De manier waarop de bloemenveilingen in ons land zijn uitgegroeid en omgevormd tot een wereldwijde marktplaats, illustreert een dergelijke verschuiving (Bunte et al., 2010; Bunte and Dijkxhoorn, 2010). Ook instituties spelen een belangrijke rol bij de reductie van transactiekosten en het bevorderen van de afstemming tussen leveranciers en afnemers in de keten. Instituties kunnen gedefinieerd worden als formele en informele spelregels die de interactie tussen personen

en organisaties structureren (North, 1997). Zij bepalen welk gedrag vereist, gewenst en verboden is. Omdat mensen en organisaties zich aan de regels houden en verwachten dat anderen dit ook doen, creëren de regels zekerheden.

Het voorgaande schetst het belang van instituties en innovaties die de transactiekosten verlagen voor de versterking van de regiefunctie van Nederland in de handel. De wereldwijde reputatie van betrouwbaarheid is een essentiële voorwaarde voor het goed kunnen functioneren van de Nederlandse groente en fruithandelaren als internationale afnemers. Betrouwbare en een efficiënte instituties verlagen de transactiekosten zodanig dat deze handel via ons land blijft lopen. Verschillende acties hebben aan deze verlaging bijgedragen: standaardisering in de logistiek en vereenvoudiging van de invoerprocedures:

Handelspartijen en kennisinstellingen initiëren momenteel zowel afzonderlijk als gezamenlijk initiatieven voor innovatief transport, zoals transport per schip van het land van oorsprong naar Nederland. Dit wordt onder andere gedaan om de kosten voor transport te verlagen en de kwaliteit van de producten tijdens het transport te waarborgen. Recent is de eerste zending met fruit uit Ethiopia naar Europe verstuurd door het consortium Flying Swans, met steun van de Nederlandse overheid (www.flyingswans.nl/).

De handel gebruikt standaarden voor verpakking en containers zoals afgesproken met de sector. Het standaardiseren van verpakkingen biedt voordelen onder meer bij het samenstellen van mixpallets. Dozen die onderling goed stapelbaar zijn, bieden een steviger palletopbouw en reduceren de kosten, zoals de in februari 2020 geïntroduceerde Common Footprint Quality (CFQ) standaard voor handelstromen binnen de EU. Ook profiteert Nederland van de verschuiving van het bananenvervoer per schip naar vervoer per container. België is het grootste doorvoerland van bananen in Europa, met gespecialiseerde havens. Echter, met containers is er meer flexibiliteit in transporthoeveelheden. Dit vergroot de keuze van havens waarbij men ook makkelijker terecht kan in havens zoals Rotterdam (Rabobank, 2018).

Standaarden voor keteninformatie: klanten en consumenten eisen correcte productinformatie. Het produceren en verhandelen van groente en fruit kan niet meer zonder betrouwbare en actuele informatie. Nederlandse partijen

zoals het GroentenFruit Huis werken aan (internationale) standaardisering van data in de groente en fruit sector.

Het invoerproces is vereenvoudigd door CLIENT, een elektronisch systeem ontwikkeld door de Nederlandse overheid. CLIENT-import is het in Nederland gebruikte systeem dat aanvragen van importkeuringen registreert en verdeelt onder de keuringsdiensten. Na de inspectie registreert de inspecteur van de keuringsdienst zijn bevindingen in dit systeem (Meulen et al., 2010).

Aspecten van transactiekosten

Williamson (1979) onderscheidt vijf aspecten die de hoogte van transactiekosten bepalen, twee aspecten van menselijk gedrag: (i) beperkte rationaliteit en (ii) opportunistisch gedrag en drie eigenschappen van transacties: (iii) 'asset specificity', (iv) complexiteit en (v) frequentie van de transactie (Williamson, 1979). In dit kader is met name de complexiteit van het logistieke proces van belang. De organisatie van de transactieketen van verse groente en fruit is uiterst complex: de afstemming van de aanvoer van uniforme grote partijen op een gefragmenteerde vraag naar heterogene partijen; aanvoer uit en afzet in binnen- en buitenland; de organisatie van invoer- en uitvoercontroles; de kwaliteitscontrole door overheid, veiling en handel, et cetera. De Nederlandse regie over de handel in groente en fruit is afhankelijk van de nauwe afstemming van de activiteiten in de keten tussen, telers, groothandel en retail. Dit verlaagt de transactiekosten en versterkt zo de concurrentiepositie van Nederland.

9.6.3 Regiefunctie vraagt continu aandacht

Het Nederlandse totale productassortiment, inclusief buitenlandse aanvoer, bestaat uit een divers pakket van een goede kwaliteit, waarmee de Nederlandse handel een brede marktvrage kan bedienen.

Het Nederlandse groente- en fruithandelscluster is georiënteerd op de Europese consument. De Europese verkoop van groente en fruit op groothandelniveau vindt namelijk voor een belangrijk deel via Nederlandse handelshuizen plaats, terwijl de productie van fruit en een aantal specifieke groentes in toenemende mate plaats vindt in Afrika en Latijns-America. Daarmee is Nederland een doorvoerland bij uitstek (Boon, 2020).

Groente en fruit vormen een goed voorbeeld van een product waarbij in Nederland een transitie plaatsvindt van handel op basis van eigen productie naar handel op basis van eigen productie in combinatie met handel op basis van regievoering. Deze transitie is mogelijk gemaakt door een reeks instituties die de transactiekosten van internationale handel via Nederland verlagen: de harmonisatie van logistieke standaarden en elektronische handel, standaardisering van kwaliteit, snelle controle en douaneafhandeling. Deze instituties zorgen voor de borging van het vertrouwen dat buitenlandse leveranciers en afnemers in de Nederlandse handel hebben. De aanwezigheid van deze instituties zorgt ervoor handel in Nederland efficiënt kan plaatsvinden.

Toch is niet gegarandeerd dat Nederland de sterke regiefunctie in de groente- en fruithandel onverkort kan handhaven. Doordat opkomende markten als China en India steeds meer fruit importeren, neemt de beschikbaarheid van fruit voor de Europese markt af. Daarom kan Nederland als handelsland veel prominenter op de kaart worden gezet want het is van belang dat proactief wordt gereageerd om nieuwe ontwikkelingen en mogelijkheden om de transactiekosten in de groente- en fruithandel blijvend laag te houden.

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E communications.ssg@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

Wageningen Economic Research
RAPPORT
2021-001
ISBN 978-94-6395-678-9

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers (5.500 fte) en 12.500 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.
